

D'allò que podria haver sigut

Ramon Guillem
Una nit entre les nits
Perifèric Edicions, Catarroja, 2006
156 pàgs.

barceloní en el codi hegemònic de la literatura catalana dels seixanta, en què el realisme històric del tàndem Molas-Castellet senyorejava sense a penes dissidències, així com a l'obra bèl·lica i mexicana. Es tracta de la part més convencional del llibre, en tant que tracta temes ja estudiats, i s'hi endevina la voluntat de qüestionar l'existència de dues poètiques en l'autor, una realista i una altra fantàstica, tot reivindicant-ne la unitat última sobre la base d'una mirada més subjectiva que testimonial. Al nostre parer, tot i que ja des dels seus inicis a recer del grup de Sabadell l'obra de Calders s'oposava a la concepció de la literatura com a reflex o document, difícilment es pot negar la distància existent entre els procediments narratius dels relats considerats realistes —bàsicament *Unitat de xoc* i *L'ombra de l'atzavara*— i els relats fantàstics que conformen el gruix de la seua producció. Una altra cosa és que el realisme de Calders amague sempre unes marques d'estil de caire irònic, que cohesionen tota la seua obra. La resta del volum, la part més extensa i substancial, es dedica al reciclatge que Calders fa a terme amb els tòpics de l'enciclopèdia del sobrenatural. Dividits en tres apartats —el fantàstic, el meravellós i la ciència ficció—, Gregori ens ofereix una documentada galeria de motius temàtics que, tot seguint diversos procediments paròdics, són subvertits per aquest explorador d'illes conegudes. Temes del fantàstic contemporani com el doble, els vampirs o l'autòmata són posats en relació amb els models canònics del romanticisme —Bram Stoker, Poe, Hoffman, Lovecraft, etc. La mateixa tasca contrastiva es fa a terme amb l'imaginari del meravellós tradicional —fades, bruixes, sirenes, mags, la dama de la mort, etc.— o amb els tòpics de la ciència ficció —viatges extraordinaris, extraterrestres, la quarta dimensió o la utopia negativa. En ser assimilats pel metabolisme literari de Calders, aquests motius, esdevinguts ja estereotips, són implacablement desautomatitzats, amb la intenció d'eixamplar i esmolar la nostra percepció de la realitat.

Amb la seua documentada i eficaç anàlisi, l'autora col·labora a esfondrar un altre estereotip: la de Pere Calders com a escriptor menor, lleuger i amablement humorístic.

Ximo Espinós

La literatura i l'amor; o, més concretament, les dificultats per tal d'assolir la satisfacció en tots dos àmbits, són els fils que mouen *Una nit entre les nits*. De fet, ací la dificultat esdevé impossibilitat: la impossibilitat de donar a conèixer una obra literària inèdita i molt interessant per a la història de la literatura catalana; la impossibilitat d'avançar en una relació amorosa il·lusionant. En tots dos casos, es podria invocar la frase d'aquella coneguda cançó: «*de lo que pudo haber sido y no fue*»; però també, en certa forma, es podria aplicar al resultat final de la novel·la de Ramon Guillem. Perquè els ingredients hi són, però la sensació del lector és la d'un producte que no ha acabat de quallar, la d'un projecte que no ha arribat a desenvolupar-se completament.

L'autor hi ordeix un argument amb el fil conductor d'una trama llibresca: la descoberta atzarosa d'un desconegut poeta valencià de principis del segle XX, Josep Puchalt i Martí, d'una qualitat destacable, i la sospitosa coincidència —gairebé una traducció— que guarden els seus poemes amb els versos del *Veinte poemas de amor y una canción desesperada*. A partir d'aquest fet, el protagonista de la novel·la —que n'és també el narrador en primera persona— inicia una recerca d'informació al voltant d'aquest escriptor, així com de pistes que l'ajuden a aclarir el misteri sobre la similitud amb Neruda, especialment estranya pel fet de ser coetanis. Una investigació que recorre la novel·la de cap a cap, ja que l'autor en dosifica la informació per mantenir-hi el misteri fins a les últimes pàgines. D'altra banda, la incipient història d'amor que s'origina entre el protagonista i Sílvia —una descendent de Puchalt— en suposa una segona línia temàtica. Un amor a pri-

mera vista —i una sorprenent conjunció d'interessos que els porta a treballar junts— que, a poc a poc, anirà prenent protagonisme fins a esdevenir el principal argument de la història.

Aquest plantejament inicial, i una prosa d'innegable solvència, no han estat suficients, tanmateix, per bastir un univers literari arrodonit i creïble. I hi ha dos aspectes importants que contribueixen decisivament a aquesta sensació. D'un costat, el recurs a solucions un tant tòpiques, sovint apressades; personatges que desapareixen en el camí, i els fils que —en conseqüència— queden oberts. Simptomàticament, en tres o quatre ocasions podem llegir frases com: «Un argument tan fàcil i rebregat en tants llibres i tantes pel·lícules que vaig creure que no podia passar-me a mi»; frases que no són iròniques, sinó que, efectivament, avisen de l'opció elegida. D'un altre costat, els personatges, especialment els secundaris, no acaben de tenir entitat; es limiten a accions estereotipades, massa previsibles, doncs: el marit de Sílvia, tan treballador com anodí; Marta, professora universitària fidel als tòpics respecte de la manera com s'aconsegueix aquest treball, de l'interès exclusiu en allò que beneficia el propi currículum, i del menyspreu cap a tot allò aliè al món acadèmic; el rector bo, esquerrà, anti-franquista, que ho deixa tot per amor; el rector dolent, dret i integrista...

Les incoherències respecte del model lingüístic ajuden a reforçar la impressió de treball no conclòs. Perquè l'enfocament de la novel·la accepta diversos registres possibles, des d'un de culte fins a un de plenament col·loquial. Però, durant una bona part de la narració, se'n barregen components: així, per exemple, demostratius reforçats amb simples, o lèxic eminentment culte amb expressions clarament col·loquials («tot lo món») sense que cap canvi en la veu ni en el punt de vista del discurs ho justifiqui. En definitiva, un plantejament atractiu que es va diluint a poc a poc, a mesura que avança la narració, malgrat el manteniment del misteri fins a ben poc abans de la conclusió; amb una història d'amor destinada a ocupar progressivament l'espai de l'altre tema fins a imposar-s'hi, però que mai no arriba a quedar suficientment definida, a anar molt més enllà d'una proposta un tant esquemàtica i embrionària.

Pere Calonge